

ТЕМА 3

СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ОХОРОНОЮ ПРАЦІ В ГАЛУЗІ

Система управління охороною праці в галузі в умовах євроінтеграційних процесів

Перехід України до ринкової економіки, задекларування курсу на інтеграцію з країнами ЄС вимагає від підприємств усіх форм власності переходу на європейські стандарти в усіх сферах діяльності, у тому числі охорони праці. Досвід сучасних підприємств, які вже переглянули свою політику з охорони праці відповідно до міжнародних стандартів, свідчить, що це сприяє зростанню компетенції працівників у питаннях безпеки, зменшення професійного ризику, виникнення травматизму і захворювань. Для втілення міжнародних стандартів безпеки праці в Україні повинні бути розроблені нормативно-правові акти, які реалізують функціонування СУОП з урахуванням вимог цих стандартів.

Чинна в Україні СУОП була побудована на підставі системного й процесного підходів, тобто на підставі охоплення і вирішення всіх завдань з охорони праці, які зумовлені комплексом виробничої діяльності підприємства відповідно до нормативних актів та розв'язання цих завдань за допомогою кола менеджменту. Міжнародний стандарт OHSAS так само, як і система управління якістю ISO 9000 і система управління охороною навколишнього середовища (ISO 14000), побудований на підставі циклу Демінга (рис. 3.2), який фактично дублює коло менеджменту. Етап "реалізація" відповідає функціям кола менеджменту: "організація", "оперативний вплив", "мотивація", тобто етапу практичної реалізації планових завдань.

Роботодавець на підставі державної політики повинен розробити конкретну політику свого підприємства з питань охорони праці, підписати цей документ і розмістити в доступному для огляду місці. Цей документ визначає стратегію і зобов'язання роботодавця щодо безпеки роботи працівників. Крім того, Міжнародний стандарт OHSAS 18001 передбачає необхідність ідентифікації, оцінки та розробки заходів стосовно усунення або зменшення ризику на кожному робочому місці.

Існують статистичні, аналогові й експертні методи розрахунку професійного ризику. Статистичні й аналогові методи застосовуються при наявності ві-

дповідної статистики, яка не завжди присутня. Тому для ідентифікації і розрахунку професійного ризику придатні експертні методи.

Категорія ризику (дуже високий, високий, середній, малий, дуже малий) визначається залежно від імовірності небезпечної події (висока імовірність, імовірна, мало імовірна) і тяжкості наслідків (велика, середня, мала). Перші дві категорії ризику неприпустимі, тому роботодавець мусить вжити заходів щодо усунення або зменшення категорії ризику на робочому місці.

Необхідно зазначити, що в контексті міжнародної торгівлі стандарти з охорони праці набувають особливого значення, адже їх розбіжності в різних країнах можуть негативно позначитись на конкуренції. Тому вже зараз необхідна гармонізація СУОП з вимогами міжнародних стандартів. Крім того, ідентифікація і розрахунок професійних ризиків підвищує ефективність СУОП.

Нині атестація робочих місць і складання на цій підставі карт умов праці, як правило, на практиці використовуються для підтвердження права працівника на пільги та компенсації за роботу в шкідливих і небезпечних умовах праці, і вони не в повній мірі стимулюють усунення цих небезпек. Тому до цих карт доцільно додати карти оцінки професійного ризику за робочими місцями, які будуть спонукати роботодавця до усунення або зменшення професійного ризику до припустимого рівня, тобто до усунення небезпек на робочих місцях (видах робіт). Кожен працівник повинен бути навчений порядку виявлення і усунення або зменшення до припустимого рівня ризику в процесі праці на всіх її етапах, користуватись картами оцінки професійного ризику.

Варто зазначити, що функціонування будь-якої системи залежить від ставлення до неї персоналу підприємства й готовності виконувати її вимоги від керівника до працівника. Навіть найкраща система, якщо вона не буде сприйнята та не виконуватиметься персоналом підприємства, не дасть результатів. Тільки відповідна організаційно-виховна робота може забезпечити ефективне функціонування СУОП, як цього вимагає Закон України "Про охорону праці".

Важливим механізмом ефективного функціонування СУОП є впровадження внутрішніх і зовнішніх аудитів за спеціальними програмами і сертифікація СУОП вітчизняними та міжнародними органами сертифікації.

Виходячи з наведеного, у чинні на підприємствах Положення про СУОП необхідно додати:

— порядок розробки політики і стратегії підприємства щодо охорони праці, підвищення зобов'язань і відповідальності керівництва;

— порядок ідентифікації, оцінки професійних ризиків і прийняття заходів, щодо усунення неприпустимих ризиків на робочих місцях і видах робіт;

— порядок здійснення постійного моніторингу, внутрішнього та зовнішнього аудиту стану охорони праці й проведення сертифікації СУОП відповідно до міжнародних стандартів.

Отже, СУОП — це інструмент у руках керівника, роботодавця, і тільки від них залежить, чи буде цей інструмент функціонувати згідно із Законом України "Про охорону праці", іншими нормативно-правовими документами. Це — передумова конкурентноздатності підприємства на вітчизняному та міжнародному ринках.

Вимоги міжнародних стандартів до управління охороною праці в галузі

У ринкових умовах метою кожного підприємства є втриматися на ринку й одержати прибуток. Досягнення цих умов стане можливим, якщо втрати підприємства будуть нижчими від заробленого прибутку. Вже багато років тому система обмеження втрат (Loss Control Management) на підприємстві була трактована як один з ключових елементів його успішного функціонування. Виявилося, що краще обмежувати втрати, ніж підвищувати дохід шляхом підвищення продажу або підвищення ціни. Це може призвести до спаду продажу і, як наслідок, — до зменшення доходу.

Втрати підприємства, на які можна впливати, значною мірою пов'язані з охороною праці. Нещасні випадки на виробництві зумовлюють значні втрати часу, підвищення страхових внесків, знищення або пошкодження обладнання, зниження продуктивності праці, значні штрафні санкції, витрати коштів на експертизи та ін. Відомі випадки, коли аварії спричиняли катастрофічні наслідки, і підприємства переставали існувати.

Охорона праці включає в себе не тільки попередження травматизму та профзахворювань на робочих місцях, а й питання безпеки продукції, що виробляється, охорону навколишнього середовища, безпеку працівників підрядних організацій, відвідувачів тощо.

З метою підвищення ефективності охорони праці й належного обґрунтування профілактичних заходів проводиться оцінка ризику. Чим більш комплексно, з точки зору втрат, поставитися до аналізу та оцінки ризику, тим більший шанс побудувати ефективну систему управління охороною праці (безпекою і гігієною праці). Так, у фірмі Shell Chemie Nederland до уваги беруть такі категорії втрат:

- люди;
- майно підприємства;

- навколишнє середовище;
- імідж фірми.

При такому багатоаспектному підході до оцінки ризику підприємства в стані оцінити, які профілактичні заходи будуть найбільш ефективними та економічно обґрунтованими. Бюджет охорони праці навіть у найуспішніших фірмах завжди обмежений, тому важливо обирати такі заходи, які є найбільш дієвими.

Ефективність функціонування системи управління охороною праці залежить від таких факторів, як економічний підхід;

- управління на підставі оцінки ризику;
- цілеспрямованість планування; корегуючі й запобіжні дії; конкретне запобігання; заохочення і співпраця усіх працівників; подальше вдосконалення системи.

Сучасні підходи до управління охороною праці в галузі

1. Економічний підхід. У ринковому господарстві жодні бізнесові цілі не будуть реалізовані без створення належної безпеки працівників. Що добре для працівника, то добре і для підприємства. Тому велика увага приділяється співпраці в цій галузі, а також навчанню працівників й усвідомленню ними необхідності управління ризиком, виконання праці максимально безпечним способом. У ринковому господарстві неприпустимий жодний неврахований ризик. Незначні тимчасові вигоди не можуть бути виправданими, якщо вони провокують втрати, що значно перевищують одержані вигоди. Виходячи з цього, безпека праці є спільною ціллю та інтересом як для працівників, так і для підприємства.

2. Управління на підставі оцінки ризику. Сучасна система управління охороною праці повинна спиратися на ідентифікацію небезпек та оцінку ризику. В процесі ідентифікації небезпек необхідно виявляти всі небезпеки для працівника й підприємства, а також для клієнта та суспільства. Це означає зміну підходу до охорони праці: від примусового виконання приписів і норм до підходу "мені це потрібно для усунення ризику".

Управління охороною праці на підставі оцінки ризику вимагає, по-перше, ретельної, комплексної попередньої ідентифікації небезпек та оцінки ризику; по-друге, постійного моніторингу рівня ризику; по-третє, уміння визначати неприпустимий ризик і конкретно реагувати на такі ситуації. Підприємство, що здійснює оцінку ризику і приймає відповідний рівень як припустимий, згоджу-

ється на наслідки (можливі випадки). З тієї точки зору визначення терміну "безпечна праця" може бути сформульоване як свідоме прийняття припустимого ризику.

3. Цілеспрямоване планування. Змістом постійного вдосконалення системи управління є уміння ставити кожний раз вищі цілі, котрі необхідно досягти й оцінювати їх кількісно. Не можна управляти тим, що неможливо кількісно оцінити.

4. Корегувальні й запобіжні дії полягають у:
- ідентифікації безпеки та оцінки ризику;
 - розрахунку показників безпеки праці;
 - проведенні аудитів, перевірок.

Ця інформація використовується для вдосконалення системи. Для попередження нещасних випадків, профзахворювань, аварій і пожеж доцільно проводити постійний кількісний моніторинг, а не обмежуватися тільки наслідками, кількістю випадків.

5. Конкретне запобігання полягає, перш за все, в передбаченні виникнення будь-яких небезпечних ситуацій (небезпечної поведінки працівників, небезпечних умов праці). Необхідно вчасно усувати всі порушення вимог безпеки, а також, що є найефективнішим, провадити ідентифікацію та оцінку ризику й ліквідувати його неприпустимі рівні. На цьому будується система безпеки на підприємстві.

6. Заохочення і співпраця у сіх працівників. Твердження "За безпеку праці відповідає керівництво, служба охорони праці" варто замінити словами: "За безпеку праці відповідають усі працівники підприємства, від директора до робітника". Кожний з них має свої обов'язки і відповідає за їх виконання. Ця система повинна бути зрозуміла і прийнята всіма працівниками. З тією метою на підприємствах влаштовуються конкурси знань з охорони праці, збори, розваги для працівників та їх сімей.

7. Подальше вдосконалення системи. Діяльність щодо охорони праці ніколи не припиняється. На підприємстві відбуваються постійні зміни технології, обладнання, методів праці, виникають нові небезпеки. Вдосконалення системи може бути стратегічним (п. 1—3) і поточним (п. 4—5). Головний напрям вдосконалення — досягнення культури безпеки, яка полягає в урахуванні й додержанні вимог безпеки на всіх етапах виробничої діяльності, відповідного виховання працівників.

У західних країнах застосовуються такі підходи до управління охороною праці:

— підхід ISRS (International Safety Rating System), який базується на концепції Loss Control Management, тобто оцінці безпеки на підприємстві управління втратами; призначений для оцінки ефективності управління охороною праці та її сертифікації;

— підхід OHSAS (Occupational Health and Safety Assessment System) — система управління безпекою і гігієною праці, котра діє з 1999 р. і застосовується для аудиту та видачі сертифікатів на системи управління охороною праці;

— управління ризиком на підприємстві;

— інтеграція системи управління охороною праці з управлінням якістю (ISO 9001:2000), охороною навколишнього середовища (ISO 14001:1996) і безпекою (OHSAS 18001:1999).

Підхід ISRS

Перша версія ISRS (International Safety Rating System) була видана 1978 р. в International Loss Control Institute, Longawille, Georgia, USA. Ця методика неодноразово вдосконалювалася і стала зараз міжнародним інструментом оцінки та сертифікації системи управління охороною праці, складовою системи зменшення втрат на підприємстві. Сертифікат на відповідність вимогам ISRS видає страхова фірма Det Norske Veritas. Ця система з 2000 р. запроваджується в Польщі під назвою EVISA під керівництвом д-ра Е. Качевського.

За методикою ISRS усі питання охорони праці поділені на 20 розділів. Кожний розділ розподілений на кілька підрозділів, а кожний підрозділ має конкретні запитання, за виконання яких нараховується визначена кількість балів (табл. 3.1—3.3).

За методикою ISRS підприємства можуть бути атестовані за стан охорони праці за 10 рівнями й одержати відповідний сертифікат (табл. 3.2). Приклади запитань за методикою ISRS наведені в табл. 3.3.

Таблиця 1 – Перелік робіт ISRS та їх оцінка

№ з/п	Назва розділу	Кількість запитань	Кількість балів, що нараховується
1	Управління і адміністрація	74	1310
2	Навчання керівництва	26	760
3	Планування оглядів охорони праці	38	690

4	Аналіз виконання планів роботи та інструкцій з охорони праці	27	650
5	Розслідування причин нещасних випадків	33	605
6	Нагляд за охороною праці	15	450
7	Підготовка до аварійних ситуацій	53	700
8	Приписи і дозволи на виконання робіт	36	615
9	Аналіз причин нещасних випадків	33	550
10	Навчання працівників	41	700
11	Засоби індивідуального захисту	18	380
12	Охорона здоров'я і гігієна праці	52	700
13	Оцінка функціонування СУОП	27	700
14	Технологія та управління змінами	29	670
15	Комунікації міжперсональні	20	490
16	Комунікації у підрозділах	20	450
17	Впровадження заходів з охорони праці	40	380
18	Підготовка працівників до праці	18	405
19	Управління придбанням матеріалів і послуг	39	615
20	Безпека поза виробництвом	14	240
	Всього	653	12 000

Таблиця 2 – Обов'язкові розділи для оцінки на відповідний рівень

Рівні оцінки	Виконання вимог розділів
1	1, 3, 5, 8, 11
4	12
6	10
8	2, 15, 18
9	4, 7, 16
10	7 розділів, що залишилися

Таблиця 3 – Приклади запитань за методикою ISRS

Номер запитання	Зміст запитання	Підтверджувальні запитання	Кого опитували
1.1.4	Чи документ "Політика охорони праці підприємства" був обговорений?	Коли і яким чином була обговорена політика праці підприємства?	Усі працівники
1.7.4	Чи працівники або їх представники брали участь у розробці Положення про систему управління охороною праці?	Який був твій внесок в опрацювання системи управління охороною праці?	Представник працівників
1.9.2	Чи кожний працівник/керівник має копію посадової інструкції/інструкції з професії?	Які завдання, пов'язані з охороною праці, входять у твої обов'язки?	Керівники, працівники
1.10.3	Для якого рівня управління підприємством визначені цілі системи управління охороною праці: 1. Підприємство/організація 2. Відділ/цех/ділянка/зміна	Які завдання твого підрозділу в галузі охорони праці в цьому році?	Керівники
1.11.3	Чи існує система приймання пропозицій від працівників і передавання їм інформації з питань охорони праці?	До кого потрібно звернутися з питань охорони праці?	Працівники

Підприємство на підставі комплексної оцінки ризику (в ISRS міститься шість методик аналізу й оцінки ризику) ухвалює рішення, які елементи СУОП найбільш потрібні з урахуванням економічної та соціальної ефективності. Те, що включено до системи, повинно добре функціонувати. Про це свідчать розмови з працівниками, аудити за робочими місцями, виконання документації.

На рівнях 9—10 ISRS висуває додаткові вимоги: показники охорони праці (коефіцієнти частоти, важкості та ін.) повинні бути не гірші від середньогалузевих і мати тенденцію до поліпшення упродовж щонайменше останніх трьох років.

Порядок проведення аудиту ISRS передбачає такі стадії:

— підготовка до аудиту: ознайомлення з підприємством, документацією з охорони праці, складання контрольних карт аудиту робочих місць та ін.

— аудит; бесіда з компетентними особами (керівництво, відділ кадрів, служба охорони праці, навчання, постачання, головний механік, енергетик, медпункт, пожежна охорона та ін.); верифікація (підтвердження) інформації, що була одержана шляхом перевірки документів, записів, огляду робочих місць, бесід з працівниками (варто переконатися, що СУОП на підприємстві дійсно ефективно функціонує і всі її елементи, або переважна більшість їх, справді задіяні).

Особлива увага приділяється аудиту робочих місць: СУОП вважається не впровадженою, якщо на робочих місцях умови праці не відповідають нормам.

При складанні рапорту про аудит аудитор повинен бути швидше радником, а не суддею; він повинен радити як поліпшити систему.

За результатами аудиту підприємство може одержати міжнародний сертифікат відомої фірми Det Norske Veritas або сертифікаційної фірми України.

Підхід OHSAS 18001:1999

У 1995 р. була запроваджена система SCC (SHE (Safety, Health, Environment) Check-list Contractors), створена концернами DOW Chemicals, DSM, ESSOI SHELL. Метою системи SCC і сертифікатів, що видавалися на її підставі, був контроль стану охорони праці та навколишнього середовища. Ця система, яка включає в себе також систему ISRS, застосовується у багатьох європейських країнах. Нині функціонує версія 2004/04, котра містить 33 вимоги.

У 1996 р. був прийнятий британський стандарт BS 8800, а в 1999 р. — OHSAS 18001, на підставі якого здійснюється сертифікація системи управління охороною праці в багатьох країнах. Контрольний лист для сертифікації за системою OHSAS 18001 наведений в додатку 3.

Структура OHSAS 18001 подібна до структур міжнародних стандартів ISO 9001:1994 "Система управління якістю" і ISO 9014:1996 "Система управління охороною навколишнього середовища".

Підхід OHSAS встановлює такі вимоги:

4.1. Підприємство (організація) зобов'язується впровадити і забезпечити функціонування систем управління охороною праці відповідно до вимог OHSAS.

4.2. Політика з охорони праці. Письмова декларація щодо цілей і заходів у галузі охорони праці.

4.3. Планування. Ідентифікація небезпек, оцінки ризику та засоби безпеки в документальному вигляді. Оцінка ризику охоплює:

— усіх працівників, у т. ч. допоміжних і відвідувачів, а також тимчасові ремонтні та інші роботи;

— обладнання місць праці.

4.3.2. Нормативно-правові вимоги і доступ до них усіх зацікавлених осіб.

4.3.3. Цілі. Встановлення і вдосконалення цілей охорони праці для кожної служби на всіх рівнях підприємства.

4.3.4. Програми з охорони праці. Документування програм діяльності, необхідних для досягнення цілей охорони праці; моніторинг виконання програм, а при необхідності — актуалізація програм.

4.4. Впровадження і функціонування.

4.4.1. Структура і відповідальність. Документальний опис заходів, відповідальність і повноваження керівних та інших працівників у галузі охорони праці. Керівництво призначає особу, відповідальну за СУОП, а всі інші керівні особи повинні виявляти заангажованість у процесі подальшого вдосконалення СУОП.

4.4.2. Навчання, свідомість і компетенція. Для всіх працівників необхідно визначити рівень компетенції (вишкіл, навчання, досвід), необхідний для кваліфікованого виконання заходів з охорони праці.

4.4.3. Комунікації та консультації. Підприємство повинно запровадити процедури комунікації, що забезпечують передавання інформації з охорони праці своїм працівникам та іншим зацікавленим сторонам. Керівництво повинно проводити консультації з працівниками або їх представниками з питань охорони праці. Ці консультації документуються.

4.4.4. Документація. Підприємство описує свою систему управління охроною праці.

4.4.5. Нагляд над документами і даними. Документи і дані, що вимагає OHSAS, повинні бути під наглядом.

4.4.6. Оперативне керівництво. Підприємство повинно створити умови безпечної реалізації праці й діяльності:

— запровадження і додержання встановлених процедур (інструкцій з безпеки праці);

— встановлення безпечних параметрів, а також безпечних умов для виробничих процесів;

— встановлення і утримування процедур обмеження ризику для: купівлі, торгів і послуг, використовуваного обладнання;

— інформації постачальників підрядних організацій щодо процедур і вимог безпеки праці;

— урахування вимог ергономіки та обмеження небезпек при проектуванні.

4.4.7. Готовність на випадок аварійних ситуацій. Підприємство повинно мати плани та процедури на випадок аварій і систематично перевіряти їх дієвість.

4.5. Перевірка і корегувальні дії.

4.5.1. Вимірювання і моніторинг результатів діяльності. Повинен проводитися систематичний моніторинг функціонування системи управління охорони праці. Вимірювання повинні стосуватися:

- виконання цілей охорони праці (4.3.3);
- негативних наслідків (нешасних випадків захворювань);
- умов праці на робочих місцях.

4.5.2. Нещасні випадки аварії, невідповідність норм і корегувальні дії. Організація повинна реєструвати;

- нещасні випадки, профзахворювання;
- аварії, пожежі;
- відхилення від норм, порушення правил.

Усі такі випадки мусять бути розслідувані, а після з'ясування причин — вжиті корегувальні дії.

4.5.3. Записи і управління записами. Усі записи, що стосуються управління охороною праці, повинні бути ідентифіковані й контрольовані.

4.5.4. Аудит. Підприємство повинно за допомогою аудиту перевірити, чи СУОП:

- відповідає вимогам OHSAS;
- впроваджена і функціонує;
- ефективна щодо реалізації політики та цілей з охорони праці.

У процесі аудиту необхідно перевірити виконання висновків попередніх аудитів й усунення встановлених недоліків. Результати аудиту надаються керівнику підприємства.

4.6. Огляд з боку керівництва. Вище керівництво повинно періодично здійснювати оцінку функціонування СУОП і документально засвідчити виконання політики та цілей СУОП, напрям подальшого її вдосконалення.

4.7. Інтеграція систем управління. У даний час на кожному підприємстві одночасно діють такі системи управління, що встановлені міжнародними стандартами:

- ISO 9001 — управління якістю;
- ISO 14001 — управління охороною навколишнього середовища;

— OHSAS 18001 — управління охороною праці.

Крім того, для управління охороною праці можна використовувати системи: SCC, ISRS та ін.

Зараз аудит цих систем на підприємствах здійснюється паралельно відповідними службами або комісіями, що створює незручності для керівників підрозділів, якщо ці перевірки відбуваються в різний час. Краще, коли аудитор компетентний у всіх цих системах і може одночасно кваліфіковано провести аудит усіх трьох систем, оцінити політику підприємства з цих питань, виконання нормативних вимог проведення корегувальних дій.

Доцільно було б інтегрувати ці системи в одну. Такі спроби робляться, при цьому можуть бути різні варіанти: псевдоінтеграція, міні-інтеграція, часткова інтеграція, повна інтеграція. Повна інтеграція дозволяє значно зменшити кількість процедур, позбутися їх дублювання, створити єдині визначення термінів. За основу інтеграції необхідно взяти ISO 9001:2000. При цьому інтегруються тільки системи управління, а системи показників для оцінки стану залишаються різними:

- для управління якістю — статистичні показники;
- для управління середовищем — аспекти середовища;
- для управління охороною праці — ідентифікація небезпек і оцінка ризику.

Головна умова інтеграції — ефективне функціонування системи.

Міжнародний стандарт OHSAS 18002:2000

З метою пояснення вимог міжнародного стандарту OHSAS 18001 і прискорення його впровадження у 2002 р. був прийнятий стандарт OHSAS 18002, відповідно до якого можна оцінити і сертифікувати СУОП, що розроблена й функціонує на підприємстві.

У стандарті OHSAS 18001 подано такі терміни і визначення.

Нещасний випадок — небажана подія, яка призводить до смерті, хвороби, ураження працівника.

Аудит — систематичні дослідження, що мають ствердити діяльність та її наслідки згідно із запланованими значеннями, і з'ясувати, чи ці результати впровадження заходів дозволяють досягнути бажаної мети.

Подальше вдосконалення — процес поліпшення СУОП з метою підвищення ефективності охорони праці відповідно до встановленої політики.

Небезпека — потенціально-небезпечний чинник або ситуація, які можуть викликати ураження, хворобу, пошкодження власності, знищення майна, середовища праці або їх комбінації.

Ідентифікація небезпек — процес визначення наявності небезпеки та з'ясування її характеристик.

Система управління охорони праці — частина загальної системи управління (менеджменту) організації, яка забезпечує управління ризиками в галузях охорони здоров'я і безпеки праці, що пов'язані з діяльністю організації (підприємства). Система включає організаційну структуру, діяльність щодо планування, впровадження, досягнення цілей, аналіз результатів політики та заходів охорони праці.

Ризик для здоров'я і безпеки персоналу — імовірність і наслідки реалізації небезпечної для здоров'я і безпеки персоналу події.

Сертифікація робіт з охорони праці в організації (підприємстві) — діяльність органів сертифікації, що акредитовані у встановленому порядку, щодо підтвердження відповідності робіт з охорони праці в організації нормативним вимогам охорони праці.

Згідно з OHSAS 18001, в організації повинна діяти політика в галузі охорони праці, що розроблена й підписана вищим керівництвом, у який чітко представлені цілі діяльності з охорони праці й зобов'язання щодо їх досягнення.

Політика повинна:

- відповідати характеру професійних небезпек для працівників і рівню ризиків;
- містити зобов'язання щодо подальшого вдосконалення охорони праці, проведення ідентифікації небезпек, оцінки і контролю професійних ризиків на робочих місцях;
- бути задокументованою, впровадженою та утримуваною;
- бути оголошеною усім працівникам;
- періодично переглядатися, щоби підтвердити її актуальність та адекватність для організації.

Суспільство вимагає від підприємств, організацій і установ зниження професійного ризику, травматизму, хвороб, аварій, поліпшення стану охорони праці й системи управління нею.

Заплановані заходи щодо подальшого вдосконалення охорони праці зазначені в цілях і програмі СУОП, а також включені в політику підприємства з охорони праці. На виконання зобов'язань політики підприємства з охорони праці повинні бути заплановані відповідні фінансові й матеріальні ресурси. Ключ-

чове значення у виконанні політики має зацікавленість усіх працівників у виконанні прийнятих зобов'язань, наявність для цього відповідної компетенції і участь в управлінні охороною праці.

Стандарт OHSAS 18001 вимагає у планах роботи з охорони праці передбачати ідентифікацію небезпек, оцінку та контроль ризиків. Для цього на підприємстві повинні бути запроваджені процедури для поточної ідентифікації небезпек, оцінки ризику і впровадження необхідних засобів контролю. Оцінка ризику має охоплювати:

- повсякденну і разову діяльність;
- діяльність усіх працівників на робочих місцях, тих, що мають доступ до них, а також співвиконавців і гостей;
- обладнання робочих місць, що належить підприємству або третім сторонам.

Результати оцінки повинні бути відображені в цілях і заходах роботи з охорони праці та в заходах контролю. Ця інформація повинна бути задокументована, систематично актуалізуватися, контролюватися і використовуватися під час навчання та інструктажу персоналу. Необхідно забезпечити моніторинг реалізації запланованих заходів і своєчасність їх виконання.

Результати ідентифікації небезпек, оцінки та контролю ризиків повинні бути основою усієї системи охорони праці. Важливим є з'ясування безпосереднього зв'язку між процесами ідентифікації небезпек, оцінки та контролю ризиків з іншими елементами СУОП. Потрібно звертати увагу не тільки на щоденну діяльність, але й на одноразові роботи, а також на умови виникнення потенційно небезпечних аварій.

Перед розробкою СУОП на підприємстві проводиться попередній огляд стану охорони праці. При цьому також з'ясовуються такі аспекти:

- виконання вимог законодавства, приписів, нормативних актів;
- ідентифікація ризиків;
- дослідження усіх діючих процедур, процесів і методів праці з точки розу безпеки;
- узяття до уваги результатів розслідувань усіх раніше скоєних нещасних випадків та аварійних ситуацій.

Таким чином, на підприємстві повинні бути документально оформленні процедури, що охоплюють такі елементи СУОП:

- способи і методологія ідентифікації небезпек;
- способи і методологія визначення ризиків із цих небезпек;

- способи оцінки ризику, визначення рівня ризику за кожною небезпекою з указівкою припустимості ризику;
- визначення засобів контролю для моніторингу або зменшення неприпустимого ризику;
- встановлення завдань і цілей охорони праці з метою зниження визначених ризиків;
- ідентифікація компетенції працівників з охорони праці;
- наявність документів, пов'язаних з кожним з вищезазначених елементів;

В OHSAS 18002:2000 наводяться також інші вказівки щодо впровадження вимог OHSAS 18001:1999 за кожним розділом та всіма елементами системи управління охороною праці (рис. 3.3; 3.4.).

Аудит СУОП на відповідність міжнародним стандартам. Ціллю аудиту є формальна оцінка ступеня відповідності СУОП встановленим вимогам OHSAS 18001 (ISRS, SCC). Для проведення аудиту підприємство звертається до сертифікаційної фірми (Det Norske geritas та ін.), яка здійснює його за відповідною програмою у визначений термін.

Для аудиту потрібні такі документи:

- політика підприємства з охорони праці;
- цілі управління охороною праці;
- програми управління охороною праці;

Рис. 3.3. Елементи системи управління охороною праці

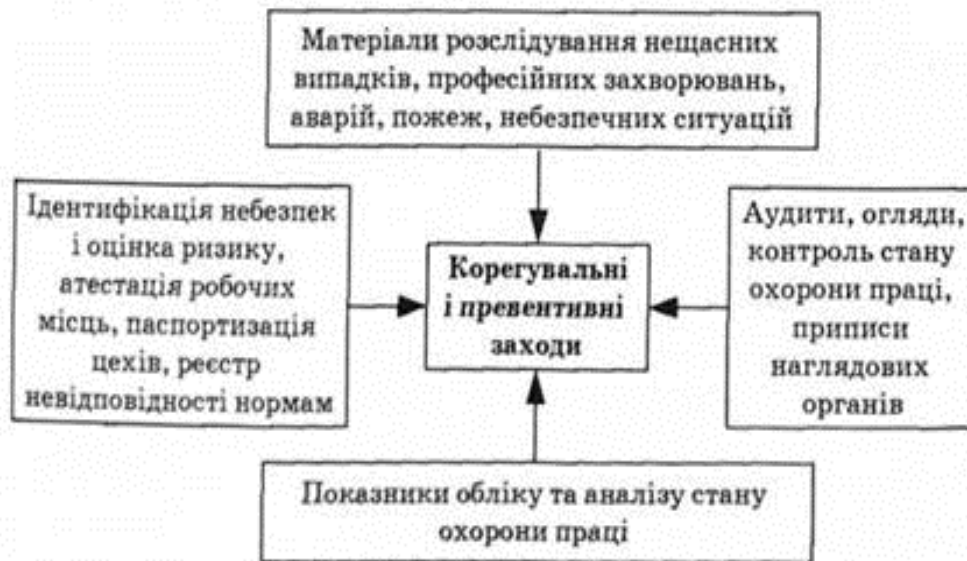

Рис. 3.4. Важливі елементи системи управління охороною праці та ризиком

- результати оцінки професійного ризику за робочими місцями;
- посадові інструкції щодо обов'язків і відповідальності посадових осіб у галузі СУОП;
- протоколи діяльності в галузі СУОП;
- процедури, інструкції з охорони праці за професіями, на роботи підвищеної небезпеки, результати аналізу стану охорони праці;
- професійні плани та процедури;
- результати вимірювань і моніторингу функціонування СУОП;
- реєстри нещасних випадків, аварій, порушень і корегувальні заходи;
- протоколи оглядів, що виконані керівниками.

Керівництво підприємством встановлює порядок проведення аудиту (логістика, місце аудиту, обговорення звіту, відповідальна особа, комп'ютер, побут аудиторів). Керівництву подаються результати аудиту, встановлені відхилення і висновок аудитора щодо рекомендації підприємства на одержання сертифіката.

Аудитори проводять обстеження і спостереження з метою виявлення об'єктивних доказів щодо відповідності СУОП встановленим вимогам.

Невідповідністю (термін OHSAS 18001) вважається кожне відхилення від стандартів, правил, норм, інструкцій, приписів, процедур, які можуть призвести до травми, хвороби, забруднення середовища та ін. Усі невідповідності записуються у Карту невідповідності. Вони повинні бути усунені перед одержанням або продовженням сертифіката.